

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

“યકીન માનો જો શપ્સ અલ્લાહ કે સાથ શરીક (સાજેદાર) કરતા હૈ અલ્લાહ ને ઉસ પર જન્નત હરામ કર દી હૈ, ઉસકા ઠિકાના જહન્નમ હી હૈ ઔર ગાલિમો (શર્ક કરને વાલો) કા કોઈ મદદગાર ન હોગા.” સુરહ માયદા-૭૨:

કલિમા - એ - તૌહીદ

લા ઈલા હ ઈલ્લાહ

કા મતલબ ઔર ઉસકે તકાએ

મુરતિબ વ હિન્દી તર્જુમા
મુહમ્મદ ઉમેર ટોંકી

નજરે સાની

શૈખ રઝાઉલ્લાહ અબ્દુલ કરીમ મદની
(ફાજિલ જામિયા ઈસ્લામિયા મદીના મુનવ્વરહ)

-: પ્રકાશક :-

ઈસ્લામિક ઇન્ફોર્મેશન સેન્ટર
હોટલ નુરાની પાસે, ડાંડા બજાર,
ભુજ-કચ્છ. મો. ૮૪૦૧૭ ૮૬૧૭૨,
www.iickutch.blogspot.in

અલ-હમ્દુ લિલ્લાહિ રબ્બિલ આ-લમીન, વસ્સલાતુ
વસ્સલામુ અલા-રસૂલિહિલ અમીન અમ્માબાદ.

તોહીદ કી તારીફ (પરિચય)

અલ્લાહ તઆલા કો ઉસકી ઝાત, અસ્મા વ સિફાત (નામો વ ખૂબિયો) ઓર હુકૂક યાની ઇબાદત મેં અકેલા, ચકતા ઓર બેમિસાલ માનને કો તોહીદ કહતે હૈ.

રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને મુશિરકીને મક્કા કો જબ એક “લા શરીક” (જુસકા કોઈ હિસ્સેદાર ન હો) કો માનને કી દાવત દી તો ઉન્હોને આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ સે પૂછા કિ જુસ હસ્તી કો માનને કી આપ દાવત દે રહે હૈ, ઉસકા નસબ કયા હૈ, યાની વહ કિસ ચીઝ સે બના હૈ, વહ કયા ખાતા હૈ, કયા પીતા હૈ, ઉસને કીસસે પિરાસત પાઈ ઓર ઉસકા વારીસ કોન હોગા? તો ઇન સવાલોં કે જવાબ મેં અલ્લાહ તઆલા ને સૂરહ ઇબ્લાસ નાઝીલ ફરમાઈ: “આપ કહ દીજાએ કિ વહ અલ્લાહ એક (હી) હૈ, અલ્લાહ (સબસે) બેનિયાઝ હૈ (યાની વહ કીસી કા મોહતાઝ નહી લેકિન સબ ઉસકે મોહતાઝ હૈ), ન ઉસસે કોઈ પૈદા હુઆ ન વહ કિસી સે પૈદા હુઆ, ઓર ન કોઈ ઉસકા હમસર (સમાન) હૈ.” (તિર્મીઝી-૩૩૧૪, હસન)

શિર્ક કી તારીફ

અલ્લાહ તઆલા કી ઝાત, સિફાત, ઇખ્તિયારાત યા ઇબાદત મેં કિસી દૂસરે કો શરીક કરને યા ઉસકી સિફાત મેં સે કોઈ સિફત કિસી મખ્લૂક મેં માન લેને કો શિર્ક કહતે હૈ.

તોહીદ કી અહમિયત

૧. દાવત કા આગાઝ તોહીદ કે પ્રચાર સે કિયા જાએ, તોહીદ કી અહમિયત કો ઇસ તરહ વાઝેહ (સ્પષ્ટ) કિયા જાએ કિ લોગ તોહીદ ઓર શિર્ક કે દર્મિયાન ફર્ક કો પહચાન લે, જો મુબલિગીન (પ્રચારક) દાવતે તોહીદ કો મુશકિલ મહસુસ કરતે હુએ લોગોં કે અકાઈદ કી ઇસ્લાહ કી તરફ ધ્યાન નહી દેતે, ફીર દાવતે તોહીદ કો દુસરી હૈસિયત દેતે હુએ લોગોં કો નમાઝ, રોઝા, ઓર અખ્લાકિયાત કી દાવત દેતે હૈ, ઉનકા ચે તરીકા અંમ્બિયા કિરામ અલૈહિમુસ્સલામ કી સુન્નત (તરીકે) કે ખીલાફ હૈ.

યહી વઝહ હૈ કિ એસી દાવત અસલ ઇસ્લામી નતાઈજ હાસિલ કરને મેં નાકામ રહતી હૈ. ઇસલિયેં રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને જબ મુઆઝ બિન જબલ રઝિયલ્લાહુ અન્હુ કો ચમન કી તરફ ભેજા તો આપ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ઉનસે ફરમાયા: સબસે પહલી ચીઝ જિસકી તરફ

મુમ લોગોં કો બુલાઓગે વહ ઇસ ખાત કી ગવાહી હો કિ અલ્લાહ કે અલાવા કોઈ સચ્ચા મ-અબુદ નહી....” (સહીહ બુખારી: ૧૩૯૫)

૨. તોહીદ હી કી ખાતીર અલ્લાહ તઆલા ને સારે ઇન્સાનોં ઓર જીન્નોં કો પેદા કિયા. (સૂરહ જારિયાત: ૫૬)

૩. તમામ રસુલોં (સંદેષ્ટાઓં) ને અપની દાવત કી શુરૂઆત તોહીદ હી સે કી હૈ. (સૂરહ અંબિયા: ૨૫)

૪. કિયામત કે દિન, કલિમા-એ-તોહીદ જીસ પલડે મેં રખા જાએગા વહી પલડા ભારી હોગા. (તિર્મિઝી: ૨૫૬૩, હસન)

૫. તોહીદ પર ઇમાન (યકીન) ન રખને વાલે કો, ઉસકે નેક આમાલ કિયામત કે દિન કોઈ ફાયદા નહી દેગે. (સહીહ મુસ્લિમ: ૧૩૬)

૬. તોહીદ પર ઇમાન રખને વાલે મર્દ કા (કાફીર યા) મુશરિક ઓરત સે ઓર તોહીદ પર ઇમાન રખને વાલી ઓરત કા (કાફીર યા) મુશરિક મર્દ સે નિકાહ હરામ હૈ. (સૂરહ બકર: ૨૨૧)

૭. તોહીદ પર ઇમાન ન રખને વાલે કો મરને કે બાદ કિસી દુસરે શખ્સ કી દુઆ યા નેક અમલ (કર્મ) કા સવાબ નહી પહુંચેગા. (અહમદ: ૧૩૩૩૩, હસન)

૮. અલ્લાહ તઆલા ને તોહીદ પર ઇમાન રખને વાલોં કો મના કિયા હૈ કિ વહ શિર્ક કી હાલત મે વફાત પાને વાલે કે લિયે બખ્શિશ કી દુઆ કરે, યાહે વહ કરીબી રિશ્તેદાર હી કયું ન હોં. (સૂરહ તૌબા: ૧૧૩)

૯. તોહીદ પર ઇમાન ન રખને વાલે કો નબી, પીર યા વલી સે રિશ્તેદારી ભી જહન્નમ કે અઝાબ સે નહી બચા સકેગી. (સહીહ મુસ્લિમ: ૩૩૯)

તોહીદ કી ફઝીલત

૧. તોહીદ કા ઇકરાર હી જન્નત મેં જાને કા ઝરીયા હોગા.

રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ફરમાયા: “ જો શખ્સ ઇસ હાલ મેં મરે કિ ઉસે “**લા ઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ**” કા ઇલ્મ (યકીન) હો, તો વહ જન્નત મેં જાએગા.” (સહીહ મુસ્લિમ: ૩૮)

૨. તોહીદ કુબુલ કરને વાલે દુનિયા મેં હિદાયત યાફતા (સીધી રાહ પે) ઓર આખિરત મેં હમેશા કે અઝાબ સે મહફુઝ (સુરક્ષિત) હોગે. (અન્નામ: ૮૨)

૩. કલિમા-એ-તોહીદ દીને ઇસ્લામ કા સબસે પહલા બુનિયાદી રૂકન (હિસ્સા) હૈ. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ફરમાયા: ઇસ્લામ કી બુનિયાદ પાંચ ચીઝોં પર રખી ગઈ હૈ. (૧) ઇસ ખાત કી ગવાહી દેના કિ અલ્લાહ કે અલાવા કોઈ સચ્ચા મ-અબુદ નહી ઓર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અલ્લાહ કે રસુલ (યાની સંદેશે પહુંચાને વાલે) હૈ. (૨) નમાઝ કાયમ કરના (યાની પાબન્દી સે વકત પર સુન્નત કે મુતાબીક અદા કરના), (૩) ઝકાત દેના, (૪) બેતુલ્લાહ કા હજજ કરના ઓર (૫) રમજાન કે રોઝે રખના. (સહીહ બુખારી: ૮)

૪. કલિમા-એ-તોહીદ હી કા ઇકરાર ગુનાહોં કી બખ્શિશ કા જરીયા બનેગા.

(સહીહ મુસ્લિમ: ૧૭૩)

પ.કલિમા-એ-તોહીદ કા દિલ કી ગહરાઈ ઓર ઇખ્લાસ સે ઇક્રાર કરને વાલે કે લિયે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ શિફાઅત કરેગે.

(સહીહ બુખારી ૯૯)

નોટ :- દિલ કી ગહરાઈ ઓર ઇખ્લાસ સે કહને કા મતલબ યહ હૈ કિ કલિમા પઢનેવાલા શિર્ક ઓર બિદઅત સે બચે.

૬. સબસે અફઝલ ઝિક્ર “લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” હૈ. (ઇબ્ને હિબ્બાન ૮૪૬ સહીહ)

વઝાહત:- ઇન ફઝાઈલ કા મતલબ યહ હરગીજ નહી કિ મુપહ્દિદ (તોહિદ કો માનને વાલા) જેસા અમલ યાહે કરતા રહે વહ ગુનાહોં કી સજા પાએ બગેર સીધે જન્નત મેં ચલા જાએગા, બલ્કિ ઇન તમામ અહાદીષ કા મતલબ યહ હૈ કિ મુપહ્દિદ અપને ગુનાહોં કી સજા ભૂગતને કે બાદ યા અલ્લાહ તઆલા કી તરફ સે ગુનાહ માફ કિયે જાને કે બાદ જન્નત મેં જરૂર જાએગા.

અકીદા-એ-તોહીદ કા એક ઉસુલ મશહૂર હૈ, યાની મુશિરક કભી જન્નત મેં દાખિલ નહી હોગા ઓર મુપહ્દિદ (યાની અલ્લાહ કો ઉસકી ઝાત ઓર સિફાત મેં એક જાનને વ માનને વાલા, ઓર સિર્ફ ઉસી એક કી હી ઇબાદત કરને વાલા) જહન્નમ મેં હમેશા કે લિયે નહી રહેગા.

તોહીદ કી કિસ્મે (પ્રકાર)

યહાં તોહીદ કી ત્રીન કિસ્મે લિખી જા રહી હૈ, તાકિ હમ અલ્લાહ તઆલા કી તોહીદ કા હકીકી મતલબ ઓર ઉસકે તમામ તકાજો સે અચ્છી તરફ પરિચિત હો જાએ.

(૧) તોહીદે રુબૂબિયત (રબ હોને મેં એક માનના)

તોહીદે રુબૂબિયત કા મતલબ યહ હૈ કિ અલ્લાહ તઆલા કાયનાત કી હર ચીઝ પેદા કરને વાલા ઓર ઉસકા માલિક હૈ, વહી રોઝી દેતા હૈ ઓર અકેલા હી સારી કાયનાત કા નિઝામ ચલાતા હૈ, ઉસકો કોઈ મશવરા દેને વાલા નહી ઓર ઉસકે કિસી ભી કામ મેં કોઈ હિસ્સેદાર (Partner) નહી, વહી અકેલા કાયનાત કો થામે હુવે હૈ ઓર વહી જીન્દગી ઓર મૌત કા માલીક ઓર મુખ્તારે કુલ હૈ, વહ જો યાહે જબ યાહે ઓર જેસે યાહે કરને કી કુદરત રખતા હૈ, વહ સબસે પૂછ સકતા હૈ, ઉસસે કોઈ નહી પૂછ સકતા ઓર ના હી ઉસે કોઈ મજબુર કર સકતા હૈ, વહ હર કામ મેં રૂકાવટ ડાલ સકતા હૈ, ઉસકે કામ મેં કોઈ રૂકાવટ નહી ડાલ સકતા, વહ ગની (બેનિયાઝ) હૈ ઓર સારી કાયનાત ઉસકી મોહતાઝ હૈ.

દર્શાદે રુબૂબાની હૈં (તરજુમા):- “વહ અલ્લાહ હી હૈ જીસકે અલાવા કોઈ સચ્ચા મઅબુદ નહી, વહ બાદશાહ હૈ, નિહાયત મુકદ્દસ હૈ, સબ એબો સે પાક હૈ, સરાસર સલામતી ઓર અમન દેનેવાલા નિગેહબાન (રક્ષક), સબ પર ગાલીબ, તાકતવર ઓર બડાઈ વાલા, પાક હૈ અલ્લાહ ઉન ચીઝો સે જિન્હેં યે ઉસકા શરીક (સાજેદાર) બનાતે હૈ.

(સુરહ હશર : ૨૩)

ઓર કિતના જામે (સમ્પૂર્ણ) બચાન હૈ (તરજુમા):- “યાદ રજો! અલ્લાહ હી ને તખલીક (પૈદા) કિયા હૈ, તો હુકમ ભી ઉસી કા હૈ, બડી ખૂબીયોં સે ભરા હુવા હૈ અલ્લાહ જો તમામ જહાનોં કા રબ (પાલનદાર) હૈ.” (સુરહ આરાફ: ૫૪)

મુશિરકીને મક્કા ભી ઇસ તોહીદ કો માનતે થે. ઇરશાદે ઇલાહી હૈ:- “આપ ઇનસે પૂછીયે કિ તુમકો ઝમીન ઓર આસમાન સે રોઝી કોન દેતા હૈ, યા (તુમ્હારે) કાનોં ઓર આપોં કા માલીક કોન હૈ ઓર બેજાન સે જાનદાર ઓર જાનદાર સે બેજાન કોન પૈદા કરતા હૈ ઓર કાયનાત કે કામોં કા ઇન્ટેજામ કોન કરતા હૈ? જરૂર યહી જવાબ દેગે કિ “અલ્લાહ”.

(સુરહ યુનસ: ૩૧)

અબ સવાલ યે ઉઠતા હૈ કિ મુશિરકીને મક્કા કાયનાત કો બનાને વાલા, રોઝી દેને વાલા, પૈદા કરને વાલા ઓર કાયનાત કી હર ચીજ કા માલીક અલ્લાહ હી કો માનતે થે તો ફીર વહ દૂસરો કી ઇબાદત કયું કરતે થે? તો ઉંનકા જવાબ અલ્લાહ તઆલા ને કુરઆન મે યે ઝિક્ર કીયા હૈ કી વહ કહા કરતે થે: (તરજુમા) “હમ ઇનકી ઇબાદત સીફ ઇસલીયે કરતે હૈ કિ વો હમેં અલ્લાહ કે જયાદા કરીબ કર દે.”

(સુરહ ઝુમર: ૩)

અલ્લાહ તઆલા ને મુશિરકીને મક્કા કા એક જવાબ યે ભી બચાન કિયા હૈ (તરજુમા) ઓર કેહતે હૈ યે અલ્લાહ કે પાસ હમારે સિફારિશી હૈ. (સુરહ યુનસ: ૧૮)

ઇન આયાત સે વાજેહ (સ્પષ્ટ) હૈ, કિ મુશિરકીને મક્કા ભી ઇસ તોહીદે રબૂબિયત કો માનતે થે, લેકીન ઇસકે બા-વજુદ કયોંકિ વહ ઉસકિ ઉલૂહિયત યાની ઇબાદત મેં દુસરો કો શરીક ઠહરાતે થે, ઇસલીયે વહ મુશિરક હી કહલાએ ઓર અલ્લાહ તઆલા ને ઉંહે જહન્નમ કા ઇંધન કરાર દિયા.

(૨) તોહીદે ઉલૂહિયત (ઇબાદત)

તોહીદે ઉલૂહિયત કા મતલબ યહ હૈ કિ તમામ કિસ્મ કી ઝબાની વ બાતીની, જિસ્માની ઓર માલી ઇબાદતોં સિફ અલ્લાહ તઆલા હી કે લિયે કી જાએ. જેસે: નમાજ, રૂકુ, સજદા, રોજા, ઝકાત, હજજ, સદકા, ખૈરાત, કુરબાની, દુઆ, ભરોસા, તવાક્ફ (યાની સવાબ કી નીયત સે કિસી જગહ કે ચકકર લગાના), એતીકાફ (યાની કિસી જગહ સવાબ કી નીયત સે બેઠના), ઉમ્મીદે લગાના, મદદ તલબ કરના ઓર નજર વ નિયાઝ વગેરાહ યહ સબ સિફ અલ્લાહ હી કે લિયે કિયા જાએ. ઓર અગર કોઇ ઇનિતહાઇ આજુઝી ઓર ઈફંસારી કે સાથ અલ્લાહ કે અલાવા કિસી દુસરે કે સામને તાઝીમ કે સાથ નમાજ કી તરહ ખડા હોતા હૈ તો યહ ઉસ જાત કી ઇબાદત કરના હી હુઆ, ઓર અગર કોઇ અલ્લાહ કે અલાવા કિસી દુસરે કે સામને રૂકુ કી તરહ ઝુકતા હૈ, યા સજદા કરતા હૈ તો યહ ભી ઉસ જાત કી ઇબાદત કરના હી હુઆ, યાહે ઇસમેં કોઇ દુઆ પડે યા ન પડે, ઇસલિયે ઇસ તરહ સિફ અલ્લાહ કે સામને હી કિયા જાએ.

ઇબાદત હર વહ કામ હૈ જો કિસી ખાસ હસ્તી કો ખુશ કરને કે લીયે યા ઉસકી નારાજગી સે બચને કે લીયે કિયા જાએ ઓર તોહીદે ઉલૂહિયત યહ હૈ કિ

यह तमाम काम सिई और सिई अल्लाह तआला ही के लिये किये जायें. तशहहूद की दुआ का भी यही मतलब है: (अत्तहिय्यातु लिदलाही पस्सलापातु पत्-तव्वियातु....) “हर किस्म की ज़बानी, ज़रमानी और माली ध्वाएतें अल्लाह ही के लिये हैं.”

इरमाने धलाही है: (तरजुमा) “तुम्हारे रब ने इसला कर दिया है कि तुम सिई उसी की ध्वाएत करो.” (सुरह बनी ईस्राईल: २३)

सय्यदुल अस्तग़्फ़ार में तोहीद की दोनो किस्में मौजूद हैं: “अय अल्लाह तू मेरा रब है, तेरे अलावा कोई सय्या माजुद नहीं, तूने मुझे पैदा किया और मैं तेरा बन्दा हूँ.” (सहीह बुखारी: ५८४८)

और इरमाने धलाही है: “अगर अल्लाह तआला तुम्हारी मदद करे तो तुम पर कोई गालिब (हावी) नहीं हो सकता और अगर वह तुम्हारी मदद से हाथ उठा ले तो उसके बाद कौन है जो तुम्हारी मदद करेगा? लिहाज़ धमान वालों को अल्लाह ही पर लरोसा करना चाहिये.” (सुरह आले-ईमरान: १५०)

अब्दुल्लाह बिन अब्बास रज़ियल्लाहु अन्हु को आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने नसीहत करते हुये इरमाया: “जब तुम मांगो तो अल्लाह ही से मांगो और जब तुम मदद तलब करो तो अल्लाह ही से मदद तलब करो.”

(तिर्मिज़ २४४०, सहीह)

उपर की आयात व अहादीथ से वाज़ेह (स्पष्ट) है, कि हर किस्म की ध्वाएत अल्लाह तआला ही के लिये जास है, धसलिये किसी भी किस्म की ध्वाएत में अल्लाह के नबियों, इरिशतों या नेक लोगों को शामिल करना ठाईज नहीं, युनायें जो लोग अल्लाह तआला की उलूहियत (ध्वाएत) और रुबूबियत में गैरुल्लाह (यानी दुसरो) को शरीक हहराते हैं, उन लोगों का रद्द करते हुये अल्लाह तआला ने इरमाया: “उन्होंने अपने उलमा और दुरवेशों (पीरों, इकीरों) को अल्लाह के सिवा अपना रब बना लिया है.” (सुरह तौबा: ३१)

अदी बिन हातीम रज़ियल्लाहु अन्हु कहते हैं कि धस मुबारक आयात की तइसीर (व्याख्या) जुद आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने मेरे सामने बयान इरमाय: जब मैं धस्लाम लाने के लिये आपकी ज़िदमत में हाज़र हुआ तो आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने यही आयात तीलापत इरमाय. धस पर मैंने अर्ज़ किया कि वह लोग (यहुद व नसारा) अपने उलमा की ध्वाएत तो नहीं करते, फिर यह क्यों कहा गया कि उन्होंने अपने उलमा को रब बना लिया है? तो आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने इरमाया: “क्यों नहीं! जब उनके उलमा और जुजुर्ग उनके लिये हराम को हलाल, और हलाल को हराम करार देते तो वह उनकी पैरवी किया करते थे. यही तो उनकी ध्वाएत करना है.”

(तिर्मिज़: ३०८५, सहीह)

गोया कि आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने अल्लाह तआला कि और जुद अपनी तालीमात (शिक्षाओं) के ज़िलाइ किसी की बात पर अमल करने को उसकी ध्वाएत करार दिया है.

यहां यह बात जास तौर पर तपज्जो तलज हैं कि यही वह तोहीदे उलूहियत है जिसमें मुशिरकीने मकका समेत हर दोर के मुशिरक दूसरों को अल्लाह का शरीक हहराते रहे हैं.

ध्वाहत करने का सही तरीका

ध्वाहत के लिये तीन चीजें बहुत जरूरी हैं: मुहब्बत, जोड़ (उर) और उम्मीद. ध्वाहत में, मुहब्बत का इरमांजरदारी के साथ, और जोड़ का उम्मीद के साथ जमा होना जरूरी है, जैसा कि अल्लाह तआला ने मोमिनों की जूबियों का ठीक करते हुये इरमाया: “और ध्मान वाले अल्लाह से बेहद मुहब्बत करते हैं.”

(सुरह बकर: १५५)

और अपने अम्बिया अलैहिमुस्सलाम की जूबियों का ठीक करते हुये अल्लाह तआला इरमाता है: “बेशक वह लोग नेक कामों की तरफ जल्दी करते थे और हमें उम्मीद व जोड़ से पुकारते थे, और हमारे सामने आज्जी (पिनब्रता) ध्पितयार करते थे.”

(सुरह अम्बिया: ८०)

अरलाइ का डोल है: “जो शप्स यह कहता है कि मैं अल्लाह की ध्वाहत जन्नत के हासील करने या जहन्नम से बचने के लिये नहीं बटिक सिई उसकी मुहब्बत में करता हू तो ऐसा शप्स ज्ण्टीक (यानी बेदीन) है, और जो शप्स मुहब्बत और अजाब के जोड़ के बगेर सिई जेर की उम्मीद के लिये अल्लाह की ध्वाहत करता है तो ऐसा शप्स मुश्जया में से है (मुश्जया गुमराह इरका है), जो शप्स अल्लाह की मुहब्बत और उससे जेर की उम्मीद के बगेर सिई उसके अजाब के उर से ध्वाहत करता है तो ऐसा शप्स हजरी यानी जारज है (जारज गुमराह इरका है). और जो शप्स अल्लाह की ध्वाहत मुहब्बत, जोड़ और जेर की उम्मीद के साथ करता है वह ही मोमिन मुवह्हिद है.”

(“अल-उजूदिया” शैभुल इस्लाम ध्बने तैमिया रह.)

दुआ करना भी ध्वाहत है

रसुलुल्लाह सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने इरमाया: “दुआ ध्वाहत ही है.”

(अबू दावूद: १४७, सहीह)

(३) तोहीदे अरमा व सिझात (नाम व जूबियां)

यानी अल्लाह तआला के उन तमाम बेहतरीन नामों और जुलंद सिझात (जूबियों) पर ध्मान लाना जिनका ठीक कुरआन व हदीथ में हैं और उनके हकीकी मअना तस्लीम करते हुये उनमें किसी भी किस्म की तापील (यानी उसके ज़ाहिरी मअने न लेना), तहरीइ, तशबीह और केझीयत बयान करने से बचना चाहिये.

अल्लाह तआला इरमाता है: “उस जैसी कोइ चीज नहीं, वह जून सुनने और देखने वाला है.”

(सुरह शूरा: ११)

और इरमाया: “अल्लाह तआला के लीये मिसालें (उदाहरण) मत बनाओ, अल्लाह जून जानता है और तुम नहीं जानते.”

(सुरह नहल: ७४)

यानी अल्लाह की ज़ात या सिझात (जूबियों) को मज्लूक की सिझात पर कयास करना (अनुमान लगाना) ज़ाईज नहीं. जैसे यह मिसाल देना कि बादशाह

से मिलना हो या उससे कोई काम हो तो कोई सीधे (Direct) बादशाह से नहीं मिल सकता, पहले बादशाह के करीबी लोगों से मिलना पड़ता है तब जाकर बादशाह के पास पहुंच सकते हैं, इसी तरह अल्लाह पाक की जात बहुत उंची है उस तक पहुंचने और अपनी बात पहुंचाने के लिये हमें किसी वास्ते की जरूरत पड़ती है।

अल्लाह तआला ने इस तरह की मिसालें देने से मना कर दिया है, क्योंकि अल्लाह को उसकी बनाई हुई कमजोर मज्लूक पर कयास नहीं किया जा सकता। इसी तरह अल्लाह पाक के लिये छत और सीढ़ी की मिसाल देना भी अल्लाह की शान में गुस्ताबी है।

अल्लाहु तआला कहा है?

कुछ लोगों का यह अक़ीदा कि अल्लाह तआल हर जगह मौजूद है, ग़लत है। सही अक़ीदा यह है कि अल्लाह तआला अपनी जात (अस्तित्व) के साथ सातवें आसमान के ऊपर अर्श पर है, और उसका धर्म, कुदरत (ताक़त) और ताईद (समर्थन, मदद) हर जगह मौजूद है।

अल्लाह तआला भुट इरमाता है: “रहमान अर्श पर मुस्तवी है.”

(सुरह ताहा: ५)

रसुलुल्लाह सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने एक लोन्डी (बांटी) से पूछा: “अल्लाह कहा है? उसने जवाब दिया “अल्लाह आसमान पर है, फिर आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने पूछा: “मैं कौन हूँ?” उसने जवाब दिया आप अल्लाह के रसूल हैं। आप सल्लल्लाहु अलयहि वसल्लम ने इरमाया “इसे आज़ाद कर दो क्योंकि यह मोमिना है.”

(सहीह मुस्लिम: ८३५)

मेराज का वाक़ेआ और अल्लाह तआला का हर रात दुनियापी आसमान पर उतरना इसके वाज़ेह (स्पष्ट) दलायल हैं.”

(बुख़ारी: ११४५)

वज़ाहत: धमाम मालिक रह० का मशहूर कौल है: “अल्लाह तआला का अर्श पर मुस्तवी होना मालूम है, लेकिन उसकी कैदियत किसी को नहीं मालूम, इस्तिया पर धमान लाना वाज़िब (ज़रूरी) है लेकिन इस्तिया की कैदियत के बारे में सवाल करना बिदअत है.”

(बुनियादी अक़ाईद, पेज: १३४)

क़लिमा-ओ-तौहीद “ला इला ह इल्लल्लाह”

का मअना और मइहूम

“ला इला ह इल्लल्लाह” का मअना है:

“अल्लाह के सिवा कोई सच्चा मअबुद नहीं.”

: इसका मइहूम (मतलब) यह है कि:

अल्लाह के अलावा हर चीज़ की इबादत से इन्कार और सिर्फ़ अल्लाह ही के लिये इबादत का हक़ साबित करना। उसका न इबादत में कोई शरीक है न बादशाहत में और न उसके सिवा कोई मुश्किल कुशा (तमाम मुश्किलें दूर करने वाला), न गौसे आज़म (सबसे बड़ा इरियाद सुनने वाला), न गरीब नवाज़ (गरीबों को नवाज़ने वाला), न गन्ज बज़ा (जानने बज़ाने वाला), न दाता

(સબ કુછ દેને વાલા) ઓર ન દસ્તગીર (મુસીબત કે વક્ત હાથ થામને વાલા) યહ સારી ખૂબિયાં સિર્ફ ઓર સિર્ફ એક અલ્લાહ હી મેં હૈં, ઇનમેં સે કિસી એક ખૂબી કો ભી અલ્લાહ કે સાથ દૂસરોં મેં ભી સમજના અલ્લાહ કે સાથ શરીક (હિસ્સેદાર) કરના હૈં જો કિ શર્કિ હૈં.

અલ્લાહ રબ્બુલ આલમીન ફરમાતા હૈં:

“ઉસ (અલ્લાહ) કો છોડકર જિનકી તુમ ઇબાદત કરતે હો વો ઇસકે સિવા કુછ નહીં હૈં કિ બસ ચંદ નામ હૈં, જો તુમને ઓર તુમ્હારે બાપ-દાદા ને ખુદ હી ઘડ લિયે હૈં, અલ્લાહ ને ઉસકી કોઈ દલીલ નાઝિલ નહીં કી.” (સુરહ યૂસુફ: ૪૦)

ઓર ફરમાયા: “ઓર ઉસસે બઢકર જયાદા ગુમરાહ ઓર કોન હોગા જો અલ્લાહ કે સિવા એસે લોગોં કો પુકારતા હૈં જો કિયામત તક ઉસકી દુઆ કુબૂલ ન કર સકે, બલ્કિ ઉનકી આવાજ સે ભી બેખબર (અન્જાન) હોં. ઓર જબ સબ લોગ જમા કિયે જાએગે તો (જિનકો યે પુકારતે થે) વહ ઉનકે દુશ્મન હો જાએગે ઓર ઉનકી ઇબાદત સે સાફ ઇન્કાર કર દેગે.” (સુરહ અહકાફ: ૫-૬)

ઓલાદ દેના કિસકે ઇખ્તિયાર મેં હૈં?

ઓલાદ દેના ઓર ન દેના સિર્ફ અલ્લાહ કે ઇખ્તિયાર મેં હૈં, અગર અલ્લાહ ઓલાદ દેના યાહે તો કાયનાત કી કોઈ શખ્શિયત ઉસે ઓલાદ દેને સે નહીં રોક સકતી ઓર અગર અલ્લાહ ઓલાદ ન દેના યાહે તો કાયનાત કી કોઈ ભી શખ્શિયત ઓલાદ નહીં દે સકતી, ઇસલિયે ઓલાદ સિર્ફ ઓર સિર્ફ અલ્લાહ હી સે માંગની યાહિયે.

અલ્લાહ રબ્બુલ આલમીન ફરમાતા હૈં: “આસમાનોં ઓર જમીન કી બાદશાહત અલ્લાહ હી કે લિયે હૈં, વહ જો યાહતા હૈં પેદા કરતા હૈં, જિસે યાહતા હૈં બેટિયાં દેતા હૈં ઓર જિસે યાહતા હૈં બેટે દેતા હૈં. યા જિસે યાહતા હૈં બેટે ઓર બેટિયાં દોનોં દેતા હૈં ઓર જિસે યાહતા હૈં બાંઝ (બે-ઓલાદ) કર દેતા હૈં, વહ સબ કુછ જાનતા હૈં ઓર હર ચીઝ પર મુકબ્બલ કુદરત રખતા હૈં.”

(સુરહ શુરા: ૪૯-૫૦)

નોટ:- કુરઆન મજીદ કી ઇસ આયાત કો પઢને કે બાદ ઉન લોગોં કો ભી સોચના યાહિએ જો બેટા ન હોને કી વજહ સે ઓરત કા જીના હરામ કર દેતે હૈં ઓર જરા ભી નહીં સોચતે કિ હમ ઉનસે ઉસ ચીઝ કા મુતાલબા કર રહે હૈં જો ઉનકે ઇખ્તિયાર મેં હી નહીં હૈં.

“લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” કી શર્તો

“લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” કી ગવાહી મેં નીચે લિખી સાત(૭) શર્તો કા પાયા જાના જરૂરી હૈં, ઇસ કલિમા કે પઢને વાલે કો ઇસકા ફાયદા ઉસી વક્ત હો સકતા હૈં, જબ યહ સારી શર્તો ઉસમેં પાઈ જાએ.

(૧) **ઇલ્મ (જ્ઞાન):** કલિમા-એ-તોહીદ કે મઅના ઓર મફ્હુમ (મતલબ) કો જાનના, યાની એસા ઇલ્મ હાસિલ કરના જિસસે જિહાલત કા રદ્દ હો. જેસા કિ

ફરામાને ઇલાહી છે: “સિવાય ઉન લોગોં કે જો હક બાત કા ઇકરાર કરેં ઓર ઉન્હે ઇલ્મ ભી હો.” (સુરહ જુખરૂફ: ૮૬)

હક બાત સે મુરાદ કલિમા-એ-તોહીદ “લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” છે, ઇસકા ઇકરાર ઇલ્મ ઓર બસીરત (સૂઝ બૂઝ) કી બુનિયાદ પર હો, સિર્ફ દેખા દેખી યા રસ્મી ન હો.

ઇરશાદે રબ્બાની છે: “અચ્છી તરહ જાન લો! કિ અલ્લાહ કે અલાવા કોઇ ઇબાદત કે લાયક નહી.” (સુરહ મુહમ્મદ: ૧૯)

ઇસસે જાહીર હોતા છે કિ સિર્ફ ઝબાન સે કલિમા-એ-તોહીદ અદા કર લેના હી કાફી નહી, બલ્કિ કલિમા કે મઅના ઓર મતલબ કો જાનના ભી ફર્જ ઓર જરૂરી છે.

(૨) **ચકીન:** કલિમા-એ-તોહીદ પર મુકમ્મલ ચકીન હો યાની “લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” કા પઢને વાલા યહ અકીદા રખે કિ અલ્લાહ તઆલા કે અન્દર જિતની સિફાત (ખૂબિયાં) હેં, વહ સિર્ફ ઉસી કે અન્દર પાઇ જાતી હેં, કિસી દૂસરે કે અન્દર ઉનકા પાયા જાના અસંભવ ઓર નામુમ્કિન છે. યહ અકીદા ઇતના મઝબૂત હો કિ ઇસમે ઝર્રહ બરાબર ભી શક કી ગુન્જાઇશ ન હો.

ઇરશાદે બારી છે:- “મોમિન વહ લોગ હેં જો અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસૂલ પર (મજબૂત) ઇમાન લાતે હેં, ફિર શક વ શુબ્હા નહી કરતે ઓર અપને માલોં ઓર જાનો કે જરીયે અલ્લાહ કી રાહ મેં જિહાદ કરતે હેં, (અપને ઇમાન કે દાવો મેં) યહી લોગ સચ્ચે હેં.” (સુરહ હુજરાત: ૧૫)

(૩) **ઇખ્લાસ:** ઇખ્લાસ યહ છે કિ અપને અમલ (કર્મ) કો હર કિસ્મ કે શિર્ક કી મિલાવટ સે પાક રખા જાએ. યાની “લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” કા પઢને વાલા, જિસ તરહ અલ્લાહ કી ઉલૂહિયત કા ઇકરાર કરતા હે, ઉસી તરહ ગેરૂલ્લાહ સે અપની દૂરી કા ભી ઇજહાર કરે. ઇસલિયે લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ કો કલિમા-એ-ઇખ્લાસ ભી કહા જાતા હે ઓર “કુલ હુવલ્લાહુ અહદ” કો ભી સુરહ ઇખ્લાસ ઇસીલિયે કહતે હેં કિ ઇસમેં ખાલિસ અલ્લાહ તઆલા કી તોહીદ કા ઝીક્ર હે ઓર ઇસમેં અલ્લાહ તઆલા કે લિયે હર કિસ્મ કે રિશ્તે નાતે, સાજેદારી ઓર બરાબરી કા ઇન્કાર કિયા ગયા હે, ઇસલિયે યહ અકીદા રખના કિ અલ્લાહ પાક સબકુઇ કરને વાલા હે લેકિન “ઇલાં ભી કુઇ કમ નહી” યહ ઇખ્લાસ કે ખિલાફ (પિરુદ્દ) હે.

(૪) **સચ્ચાઇ:** કલિમા-એ-તોહીદ કી ગવાહી સચ્ચે દિલ કે સાથ હો, સિર્ફ ઝબાની ઇકરાર કામ નહી આએગા. જેસે કિ અલ્લાહ તઆલા ને મુનાફિકોં કે બારે મેં ફરમાયા હે કિ વહ જબાન સે તો કલિમા પઢતે થે, લેકિન ઉનકે દિલ ઉસકી સચ્ચાઇ કો નહી માનતે થે, એસે લોગોં કે બારે મેં અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હે: “કુઇ લોગ કેહતે તો હેં કિ હમ અલ્લાહ ઓર આખિરત (કિયામત) કે દિન પર ઇમાન રખતે હેં, લેકિન હકીકત મેં વહ ઇમાન વાલે નહી હેં.” (સુરહ બકર: ૮)

ઓર રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ફરમાયા:

“જો શપ્ત સરચે દિલ સે ગવાહી દે કિ, “અલ્લાહ તઆલા કે સિવા કોઈ સરચ્યા મઅબુદ નહીં ઓર મુહમ્મદ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ અલ્લાહ કે રસુલ હૈં” તો અલ્લાહ તઆલા ઉસ પર જહન્નમ કો હરામ કર દેગા.” (સહીહ બુખારી: ૧૨૫)

(૫) મુહબ્બત: અરછી ઓર મન પસંદ ચીઝ કી તરફ દિલ કે મેલાન ઓર ઝુકાવ કો મુહબ્બત કેહતે હૈં. યહાં મુહબ્બત સે મુરાદ યહ હૈં કિ કલિમા પઢને વાલે કો કલિમા-એ-તોહીદ ઓર ઉસકે તકાઝો સે મુહબ્બત, લગાવ ઓર દિલચસ્પી હો, ઓર ઉસ કે દિલ મેં અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ કી મુહબ્બત હર ચીઝ સે યહાં તક કી અપની જાન સે ભી જયાદા હો, ઇસી તરહ ઉન મુપહ્દિદો સે ભી મુહબ્બત હો જો “લા ઇલા હ ઇલ્લલ્લાહ” કો માનને વાલે ઓર ઉસકે તકાઝો કો પૂરા કરને વાલે હોં ઓર ઉન લોગોં સે નફરત હો જો ઇસ કલિમા કે તકાજો કો પૂરા નહીં કરતે, ઇસલિયે કિ જિસે અલ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ સે મુહબ્બત હોગી વહ ચકીનન અલ્લાહ કે દીન સે મુહબ્બત કરેગા ઓર ઉસ પર અમલ કરને કી કોશિશ કરેગા, ઇસી તરહ વહ શપ્ત શિર્ક ઓર મુશરિકાના અકાઈદ વ આમાલ સે ભી નફરત કરેગા.

ઈરશાહે બારી હૈં: “કુછ લોગ એસે ભી હૈં જો દુસરોં કો અલ્લાહ કા શરીક (સાજેદાર) બનાકર ઉનસે ભી એસી હી મુહબ્બત રખતે હૈં, જેસી મુહબ્બત અલ્લાહ સે હોની યાહિયે ઓર ઇમાન વાલે અલ્લાહ કી મુહબ્બત મેં બહુત સખ્ત હોતે હૈં.” (સુરહ બકર: ૧૬૫)

નબી કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ ને ફરમાયા:

“ત્રીન બાતે એસી હૈં કિ જિસ શપ્ત મેં યહ મોજુદ હોગી વહ ઇમાન કી (હકીકી) હલાવત ઓર મિઠાસ કો પા લેગા, (૧) અલ્લાહ ઓર રસુલ સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ સે સબસે જયાદા મુહબ્બત રખતા હો, (૨) કિસી શપ્ત સે સિર્ફ અલ્લાહ કી રઝા (ખુશી) કે લીયે મુહબ્બત રખે ઓર (૩) કુફ્ર જિસસે અલ્લાહ તઆલા ને ઉસે બચા લિયા હૈં, ઉસકી તરફ પલટના યેસા હી નાપસંદ કરે જેસા કિ ઉસે આગ મેં ડાલ દિયા જાના નાપસંદ હો.” (સહીહ બુખારી: ૧૬)

(૬) ઇત્તાઅત ઓર ફરમાંબરદારી: કલિમા-એ-તોહીદ કા પઢને વાલા ઇસકા જાહીરી ઓર બાતીની (અંદુઝી) તોર પર તાબે (આજ્ઞાકારી) હો જાએ, ઓર યહ ઉસી વકત હોગા જબ ઇસાન દીન કે અહકામાત પર અમલ કરે ઓર શરિઅત કી હરામ કી હુદ ચીઝો કો છોડ દે.

ફરમાને ઇલાહી હૈં: “ઓર તુમ અપને રબ કી તરફ રજૂ કરો ઓર ઉસકે આજ્ઞાકારી બન જાઓ.” (સુરહ જુમર: ૫૪)

(૭) કુબૂલ: કલિમા-એ-તોહીદ ઓર ઉસકે તકાઝો કો મુકમ્મલ તોર સે કુબૂલ કરના ઇનમેં સે કિસી ચીઝ કા ઇન્કાર ન કરના, ઓર ઉસકે મકસદ વ મુરાદ પર અમલ કરને કો જબરદસ્તી યા જયાદતી ન સમજના, બલકિ દિલ કી ખુશી કે સાથ કુબૂલ કરના.

ઈરશાહે રબ્બાની હૈં: “જબ ઉનસે કહા જાતા થા કિ અલ્લાહ કે સિવા કોઈ સરચ્યા મઅબુદ નહીં, તો (ઇસકો કુબૂલ કરને સે) ઇન્કાર કરતે હુએ કેહતે થે કી

